

Nitkiewicz, Krzysztof

"Acta Nuntiaturae Polonae", t. 1, oprac.
H. D. Wojtyska, Romae 1990 : [recenzja]

Studia Teologiczne 9, 385-386

1991

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

chrześcijańskiej" (tamże, s. 118); dodaje jednak, że „może on nam ubocznie być pomocny przy pracy naukowej nad etyką chrześcijańską" (s. 122). Inne wnioski stawia ks. P. Góralczyk, ale i filozof badany przez niego jest inny i system etyczny ma inne założenia i zasady. Wyrażając radość z ukazania się książki ks. P. Góralczyka, należy mu życzyć kolejnych sukcesów na polu naukowym, i nie tylko, wzorem jego poprzednika w badaniu systemów etycznych opartych na teorii wartości.

Ks. Józef Zabielski

Acta Nuntiaturae Polonae, t. 1, oprac. H. D. Wojtyska, Institutum Historicum Polonicum — Romae 1990, ss. 477.

Organizacja i funkcjonowanie nuncjatur apostolskich, reprezentujących następców św. Piotra przy nowożytnych organizmach państwowych stanowi od ponad 100 lat przedmiot zainteresowań wielu badaczy historii. To znajduje swój wyraz w wydawaniu akt poszczególnych przedstawicielstw Stolicy Apostolskiej, aby wychodząc naprzeciw istniejącym zapotrzebowaniom, udostępnić je szerszym kręgom odbiorców. Cieszy niezmiernie fakt, że obok serii wydawniczych o ustalonej już sławie, jak *Nuntiaturberichte aus Deutschland*, *Nunziature d'Italia*, czy *Acta Nuntiaturae Gallicae*, podjęto się całościowej edycji źródeł dotyczących działalności nuncjatury polskiej: *Acta Nuntiaturae Polonae*.

Wydawcą serii jest Polski Instytut Historyczny w Rzymie wespół z *Fundatio Lanckoroński*, a jako moderator wydania występuje o. prof. Henryk Damian Wojtyska, członek Papieskiej Komisji Historycznej oraz wybitny ekspert z zakresu dziejów dyplomacji papieskiej. Seria nawiązuje do wcześniejszych publikacji akt niektórych nuncjuszów apostolskich w Polsce, zrealizowanych dzięki wysiłkom Stanisława Smolki, Ludwika Boratyńskiego, Czesława Nanke, Edwarda Kuntze, a także wielu innych badaczy, skupionych w kręgu Akademii Umiejętności. Redaktorem tomu pierwszego, który ukazał się na początku roku 1990, jest wspomniany już moderator serii, o. Wojtyska. Dzieło, mające na celu zaznajomienie przyszłych czytelników z metodą kwerendy oraz publikacji dokumentów określa również program ramowy całego wydawnictwa.

Po krótkiej przedmowie, autor podaje wykaz skrótów, które będą stosowane w wydawnictwie, a następnie zamieszcza obszerną bibliografię, obejmującą zarówno dotychczasowe wydania źródeł rękopiśmienniczych, jak także opracowania i publikacje odnoszące się do historii nuncjatury apostolskiej w Polsce.

Samo dzieło składa się z 3 zasadniczych części. Pierwsza z nich — *De fontibus, eorum investigatione et editionibus*, podzielona jest na dwa rozdziały: 1) *De nuntiatura Polona et de scriptis ad illam attentibus* oraz 2) *De actorum nuntiaturae Polonae explorationibus, studiis, editionibus*. Na początku rozdziału pierwszego, autor podaje krótki rys historyczny nuncjatury polskiej, poczynawszy od poselstwa biskupa Zachariasza Ferreri (1519–1521), które jak słusznie zauważa, nosiło już cechy nuncjatury. Cechy te, szeroko dyskutowane przez badaczy dyplomacji papieskiej, to przede wszystkim: długość poselstwa, akredytacja posła przy władcy, posiadanie przez niego listów uwierzytelniających, a także instrukcje poselskiej oraz odpowiednich uprawnień. Autor dokonuje następnie omówienia materiałów źródłowych związanych z działalnością nuncjusza i nuncjatury. Bardzo cenne, szczególnie dla początkujących badaczy archiwaliów wydaje się podanie kryteriów, pomagających w rozróżnieniu poszczególnych rodzajów dokumentów. Z kolei przechodzi się do omówienia zbiorów zawierających powyższe dokumenty. Autor, przyporządkowując je do poszczególnych zespołów archiwalnych, stosuje jako zasadę klasyfikacji miejsce

sporządzenia dokumentu. W rozdziale drugim, podjęta zostaje kwestia dotyczących badań nad dziejami nuncjatury polskiej. Autor charakteryzuje kolejno prace Józefa Garampi, prefekta Tajnego Archiwum Watykańskiego (1751-1772) i nuncjusza apostolskiego w Warszawie (1772-1776), a następnie badania prowadzone do otwarcia Archiwum Watykańskiego w roku 1881 oraz po jego udostępnieniu do badań naukowych, ze szczególnym uwzględnieniem ekspedycji polskich do Rzymu. W końcowej części rozdziału omówione są badania i publikacje, począwszy od okresu międzywojennego do roku 1989. Część druga tomu — *Instructio ad editionem*, przybliży czytelnikowi kryteria przyjęte przy wydawaniu dokumentów nuncjatury. Autor, który jak — już powiedzieliśmy — jest także moderatorem całej serii, przyjmuje podział wydawnictwa na tomy (60), według porządku chronologicznego nuncjuszków, motywując powyższą decyzję doświadczeniami wydawców niemieckich, włoskich i francuskich. Co do zakresu i rodzaju dokumentów, które mają zostać wydane, będą to wszystkie dostępne materiały źródłowe, odnoszące się do działalności reprezentacji papieskiej w Polsce z okresu 1519-1795 oraz 1918-1947. Z racji na dużą ilość materiałów źródłowych, wiele z nich zostanie opublikowanych w formie regestrów. Część trzecia dzieła — *Nuntiorum series chronologica*, składa się z plansz umieszczonych w porządku tomów. Plansze podają krótką biografię poszczególnych przedstawicieli Stolicy Apostolskiej w Polsce, począwszy od wspomnianego już biskupa Zachariasza Ferreri, aż po arcybiskupa Filipa Cortesi oraz dane dotyczące ich misji. Zawierają także wskazania, co do głównych źródeł archiwalnych poselstwa i dotychczasowych edycji jego dokumentów oraz bibliografię, dotyczącą działalności i życia nuncjusza, bądź legata. Autor umieszcza podobne informacje, również odnośnie do pozostałych członków reprezentacji papieskiej. Plansze cechuje duża przejrzystość, co przy sporym nagromadzeniu różnorodnych informacji świadczy o wielkim kunszcie edytorskim autora. Tom pierwszy posiada także dodatek, w którym opublikowane zostały niektóre dokumenty z zakresu dziejów, organizacji i funkcjonowania nuncjatury, począwszy od jej utworzenia, aż po wznowienie działalności w dniu 17 lipca 1989 r. Opracowanie zamyka indeks osób, instytucji oraz miejsc występujących w tekście.

Jakkolwiek pierwszy tom serii: *Acta Nuntiaturae Polonae* odnosi się bezpośrednio do edycji, które dopiero mają się ukazać, już dzisiaj można mówić o jego wielkiej przydatności w badaniach nad historią dyplomacji papieskiej w Polsce. Niezmiernie cenny wydaje się tu katalog nuncjuszków i legatów papieskich opracowany w formie plansz, o czym wspominaliśmy już przy omawianiu części trzeciej dzieła. Wobec będących w użyciu wielu niekompletnych i często błędnych opracowań tego rodzaju, katalog o. Wojtyśki będzie z pewnością ogromną pomocą konsultacyjną dla niejednego badacza. Wielką wartość posiada także charakterystyka źródeł rękopiśmiennych, z podaniem sygnatur niektórych dokumentów. Ułatwi to badaczom poruszanie się po różnorodnych zespołach archiwalnych, szczególnie zaś po słabo dotąd badanych zbiorach Kongregacji i Dykasteriów rzymskich.

W sumie praca o. Wojtyśki stanowi rodzaj podręcznika do studiów nad dziejami nuncjatury polskiej, a jednocześnie nad instytucją nuncjatury w ogólności. Należy przypuszczać, że zadowoli wielu badaczy naszych dziejów.

Ks. Krzysztof Nitkiewicz

Kazimierz Kłowski, *Zagadnienie determinizmu ewolucyjnego — Studium biofilozoficzne*, Gdańsk 1990, ss. 314.

Wydawnictwo Diecezji Gdańskiej *Stella Maris* wydało pracę Kazimierza Kłowskiego, *Zagadnienie determinizmu ewolucyjnego — Studium biofilozoficzne*.